

het uit hun bijbel, omdat zij het wonder, daarin verhaald, niet kunnen gelooven. Anderen houden vol, dat het alles letterlijk gebeurd is, gelijk het er staat en sluiten hun oog voor den dieperen zin. De vraag of al wat er in beschreven is, waarlijk zoo is voorgevallen, heeft geenerlei godsdienstige waarde. Die waarde is daarin gelegen, dat God Zich hier openbaart. Wij hebben hier de openbaring, zoo aangrijpend en helder, als bijna nergens in den bijbel, dat God vergevingsgezind is.

Men ziet, in wezen is de redeneering van Dr. Geelkerken en Dr. Roberti gelijk.

Slechts werd zij toegepast op verschillende deelen van de Schrift en liet Dr. Roberti zich wat krasser uit.

Dit voorbeeld moge aantoonen, hoe voorzichtig men heeft te zijn met de verzekering: de bedoelde bijzonderheden mogen dubieus zijn, de openbaring Gods kan er klaarkijk uit worden verstaan.

4. In het slot van zijn schrijven vindt men iets, dat enigszins op een concessie lijkt.

Dr. G. verklaart daar toch, dat hij bereid is zich naar de uitspraak der Synode omtrent „de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Gen. 2 en 3“ te voegen.

Van de zijde der medestanders van Dr. G. is naar aanleiding hiervan hoog over de toeschietelijkheid van Dr. G. opgegeven.

Hij is tot het uiterste gegaan, zoo beweren zij. De Synode had echter een anderen indruk.

Indien Dr. G. eenvoudig geschreven had, dat hij zich naar de uitspraak der Synode wilde voegen, zou dit werkelijk eenige toenadering beteekenen.

Maar ook dan zou de Synode nog niet voldaan kunnen zijn.

Zij had immers niet alleen gevraagd, dat Dr. G. zich naar haar uitspraak zou voegen (er zich aan konformeerden), maar ook dat hij die persoonlijk aanvaardde en die ten grondslag leggen aan wat hij in deze leert.

„Zich voegen“ was dus lang niet genoeg.

En zelfs op dat weinige, dat Dr. G. scheen toe te geven, dong hij nog zooveel af, dat er niets meer van overbleef.

Hij stelde toch als voorwaarde, dat de Synode vóór haar uiteengaan maatregelen zou treffen voor een behandeling in volten omvang der zich onder ons voordoende vragen inzake Gereformeerde Schriftbeschouwing, waarmede de opvatting der in de verklaring genoemde details ten nauwste samenhangt.

Dus: de Synode zou haar uitspraak inzake de bekende bijzonderheden dadelijk weer tot een voorwerp van onderzoek moeten maken.

Officieel zou zij derhalve moeten verklaren, dat die bijzonderheden toch disputabel waren.

Zij zou niet alleen aan Dr. G. de vrijheid moeten gunnen ze voor disputabel te houden.

Neen, zij zou zelf door het instellen van een Commissie van onderzoek de disputabiliteit ervan hebben te proklameeren.

De Synode zou daardoor met één streek heel haar werk van zes weken ongedaan hebben gemaakt.

Natuurlijk nemen wij niet aan, dat Dr. G. op die manier den spot heeft willen drijven met de Synode.

Hij heeft het ongetwijfeld ernstig gemeend.

Nochtans wekt het verbijstering, dat hij met zulk een voorwaarde voor den dag dorst komen en dat anderen die durven toejuichen.

Telkens weer komt men onder den indruk, dat Dr. G. zoo weinig doordacht optreedt en dat velen zoo weinig doordacht hem volgen.

En bij het stellen van die voorwaarde bleef het niet.

Neen, er werd bij gekonditioneerd, dat het door Dr. G. gewenschte onderzoek met spoed moest plaats hebben.

Men herleze de merkwaardige woorden: „in afwachting van den zoo spoedig mogelijken afloop dezer noodzakelijke behandeling“.

Wie moest hier beoordeelen, of het zoo spoedig mogelijk ging.

Het spreekt vanzelf, dat Dr. G. zich hiertoe het recht voorbeheld.

Vorderde het niet gauw genoeg naar zijn zin, dan zou hij zich van zijn belofte ontslagen achten.

Daarenboven werd het „zich voegen“ nog beperkt tot het ambtelijke werk, waarvan uitdrukkelijk prediking en catechetisch onderwijs werd genoemd, maar waarbij naar de bedoeling van Dr. G. ook wel huisbezoek en andere ambtelijke werkzaamheden zullen inbegrepen zijn.

Doch alle niet ambtelijk werk — lezing, geschrift, — viel er buiten.

Zoo bracht het antwoord van Dr. G. van het begin tot het einde diepe teleurstelling.

Een laatste poging.

Zou aan Dr. G. eenig onrecht zijn geschied, indien de Synode gekonstateerd had, dat zijn antwoord met een weigering gelijk stond, ja, dat het elementen bevatte, welke het erger maakten dan een weigering?

Niemand, die er kalm over nadenkt, zal durven bevestigen, dat de Synode, zoo zij de correspondentie als geëindigd had beschouwd, voorbarig zou hebben gehandeld.

Doch de geest der uiterste welwillendheid, welke van het begin tot het einde de Synode beheerschte, bracht mee, dat nog een laatste, hoewel feitelijk overbodige poging werd gewaagd.

De nitslag stond voor de meesten van te voren wel vast, maar zonder Roomsche te zijn wilde de Synode haar goed werk tot in het overvloedige voortzetten.

Alleen — en dat mag nu wel geweten worden — bestond er verschil van meening over in welken vorm aan Dr. G. nogmaals om een afdoend bescheid zou worden gevraagd.

Er waren er, die kortweg wilden berichten, dat zijn antwoord onbevredigend was en voorts verzoeken om een pertinente verklaring of hij teekenen wilde of niet.

Anderen echter wilden pogen nog eenig misverstand bij Dr. G. weg te nemen, waardoor de vorm een milder aanzien verkreeg.

De laatsten wonden het en dat niet bij meerderheid van stemmen, maar door pleiten en nog eens pleiten kregen zij de eersten mee.

Ook dit was zeker wel tekenend voor de stemming der Synode.

De maat der broederlijke liefde moest volgemeten tot overloopen toe.

Zoo werd dan het volgende telegram aan Dr. G. verzonden:

„De Synode, kennis genomen hebbende van Uw bereidverklaring om U naar haar uitspraak te voegen, doch de restricties, daarbij gemaakt, niet kunnende aanvaarden, U verzekerende, dat zij op de wettige vrijheid der wetenschap, mits gebonden aan Gods Woord, allerminst wil afdingen en dat zij den uitbouw der Belijdenis ook in het stuk van de Heilige Schrift (zonder dat echter de zaken, waarin zij thans uitspraak deed, opnieuw in geding zouden komen), hartelijk begeert te bevorderen, moet alsnog met allen ernst bij U aandringen op de gevraagde onderteekening van de U voorgelegde verklaring en ziet Uw bereidverklaring daartoe voor morgen (Vrijdag) 11 uur des voormiddags tegemoet, bij het niet ontvangen waarvan zij genooddacht zou zijn een weigering te constateeren.

(w. g.) PERNHOET.”

Men ziet het: de vorm was zoo zacht mogelijk. Geen woord van afkeuring kwam erin voor.

Zelfs van het geheel onbevredigende van Dr. Geelkerken's antwoord werd niet gerept.

Zakelijk echter hield de Synode voet bij stuk.

Zij sprak uit, dat zij het voorbehoud door Dr. G. bij zijn bereidverklaring om zich te „voegen“ niet aanvaardde.

Zij beproefde Dr. G. gerust te stellen, dat zij op de vrijheid der wetenschap allerminst wenschte af te dingen, maar... dan moest het een wettige vrijheid zijn, welke de gebondenheid aan Gods Woord niet uit, maar insloot.

Ook verzekerde zij, dat zij den uitbouw der Belijdenis ook in het stuk van de Heilige Schrift hartelijk begeerde te bevorderen, maar... aan de zaken, waarover de Synode nu uitspraak had gedaan, mocht niet getornd worden, die mochten niet disputabel gesteld, die hoorden in een uitbouw van de Belijdenis niet thuis, die behoefden niet in een nieuw dogma te worden vastgelegd, die stonden vast.

Alle verkeerde voorstelling, alsof de Synode de wettige vrijheid der wetenschap wilde belemmeren en alsof zij de Belijdenis als „af“ beschouwde, werd hiertoe voor den zooveelsten keer tegengesproken.

Als iemand thans nog omtrent de bedoeling der Synode in het duister verkeert of zich verstout te beweren, dat zij de wetenschap heeft geknecht en ten opzichte van de Belijdenis in star konservatisme heul zoekt, ligt dit aan hem. Het blijve dan ook gansch en al voor zijn rekening.

Mislukt.

Het antwoord moest 's Vrijdags voor elf uur ter Synode zijn.

't Werd half elf. Nog geen telegram. Kwart voor elf, nog niets. Vijf minuten vóór elf. Nog niets. Eindelijk, om elf uur, misschien iets er over werd het bezorgd.

De laatste poging der Synode om Dr. G. te behouden, was mislukt.

Het telegram ving aan met een opmerking, die onprettig aandeed.

Daarin toch werd er op gewezen, dat het telegram van de Synode ongecollationeerd was.

De kritiek, daarin vervat, was volstrekt onverdiend.

De Synode liet steeds haar telegrammen collationeeren, d.w.z. zij getroostte zich de kosten om een telegram, als het van Assen naar Amsterdam was geseind, het nog eens uit Amsterdam naar het telegraafkantoor te Assen te laten overseinen, opdat men zich daar zou kunnen vergewissen, dat het gaaf was overgekomen.

Maar 's Donderdagsavonds werd het telegram na het sluitslaan van het telegraafkantoor te Assen verzonden. Het kantoor had de vriendelijkheid voor de Synode het uur van sluiting met een half uur te verlengen. Half tien werd het telegram dan ook afgegeven. Maar gelegenheid om te collationeeren bestond er natuurlijk niet meer.

Trouwens, in den regel heeft zulk collationeeren weinig om het lijf. Er kan eens een enkel foutje

insluipen, maar in een lang telegram kan de ontvanger dat gewoonlijk zelf wel corrigeren.

En in het onderhavige geval had het niet-collationeeren absoluut geen invloed op den inhoud. Het telegram toch, dat Dr. G. in de „Overtoomsche Kerkbode“ publiceerde is woordelijk gelijklopend met dat, wat ter Synode werd opgesteld.

Het is wel jammer, dat Dr. G. zulke aanmerkingen — want dit is niet het eenige van die soort in zijn lange procedure van Classis tot Synode — niet voor zich kan houden.

Dan — de Synode stapte er zwijgend overheen. Wat ik hieromtrent neerpande, waren slechts indrukken uit de „wandelingen“.

De Synode wijdde al haar gedachten aan den overigen inhoud.

Wij drukken het nog even af.

„Uw ongecollationeerd telegram, zooals ik dat tegen elf uur gisteravond (Donderdag) ontving, waarin Uw uitspraak omtrent Gen. II en III onttrokken wordt aan de wettige vrijheid van beoordeeling door een wetenschap, die zich gebonden houdt aan Gods Woord, maakt onderteekening Uwer verklaring voor mij en ieder Gereformeerd geloovige, te meer onmogelijk.”

w. g. GEELKERKEN.

Ook hierbij een paar kantteekeningen.

1. Dr. G. geeft in zijn telegram de bedoeling der Synode niet korrekt weer. Dat wij hierop attenderen, geschiedt mede op verzoek van den Praeses der Synode. De Synode had niet bij haar uitspraak over de wettige vrijheid der wetenschap omtrent de bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3 een uitzondering gemaakt, maar bij haar verklaring omtrent den uitbouw der Belijdenis. Blijkbaar heeft Dr. G. dat door elkaar gehaald. Intusschen verandert het resultaat hierdoor niet. Want de wetenschap zou voorzeker van haar vrijheid geen wettig gebruik maken, indien zij de meer genoemde vaststaande zaken en feiten uit Gen. 2 en 3 voor disputabel verklaarde. Men kan dus niet zeggen: de vergissing van Dr. G. was van dien aard, dat de Synode eerst haar nog eens Dr. G. onder het oog brengen moest.

2. Typisch mag het heeten, dat Dr. G. hier niet alleen meent te moeten spreken uit eigen naam, maar ook uit naam van alle Gereformeerde geloovigen. Wie hem hiertoe opdracht heeft verstrekt, vermeldt hij niet. Hij poseert hier als de drager der echte „Gereformeerdeheid“. Precies zoo deden de Remonstranten in de Dordtsche dagen. Het is, wel kras; wie het ten deze niet met Dr. G. eens is, verdient volgens hem den naam van „Gereformeerd geloovige“ niet. Het disputabel-stellen der „bijzonderheden“ wordt op die manier tot het sibboleth van het zuiver gereformeerde verheven.

3. Niet minder sterk is Dr. G. in zijn uitdrukking: maakt onderteekening uwer verklaring... te meer onmogelijk. Derhalve: die onderteekening was toch al onmogelijk. Maar nu de Synode verzekerde, dat bij den uitbouw der Belijdenis de zaken, waarin zij uitspraak deed niet opnieuw in het geding zouden komen (of gelijk Dr. G. het opvatte, dat zij deze onttrok aan de vrijheid van beoordeeling der geloovige wetenschap) werd zij het te meer.

Zoo er nog een laatste zweem van onzekerheid bestond was het hiertoe opgeheven.

Onderteekening der verklaring was hem dubbel onmogelijk.

Het is niet gemakkelijk den indruk weer te geven, welken dit telegram op de Synode maakte.

Het gaf tot op zekere hoogte een gevoel van verlichting, gewis. Men had nu tenminste een onduidelzinnige uitspraak. Bijna twee jaar had men getracht die te verkrijgen. Doch telkens tevergeefs. 't Was altijd weer rondrijden met „lijn 22“. Nu wist men eindelijk, waar men aan toe was. Men hoefde zelf niet de gevolgtrekking te maken. Dr. G. maakte die. Dat beteekende het einde van een lange worsteling.

Maar aan den anderen kant was er verslagenheid. Hoe gaarne had men een andere onduidelzinnige verklaring gewenscht. De laatste poging mislukt te zien, de allerlaatste hoop te moeten opgeven, doet smart aan de ziel.

De gevolgen stonden klaar voor den geest.

En die spelden nieuwen kerkelijken strijd.

Die riepen van scheuring.

Mystifikatie.

Tot de pauze werd over de konsekwenties van Dr. Geelkerken's weigering beraadslaagd.

Toen de Synode-leden na de lunch in het kerkgebouw kwamen stond daar de Praeses met een telegram in de hand.

Al spoedig was hij het middelpunt van een groepje.

Op de wijze van celvorming scheidden zich sommigen van het groepje af en werden op hun beurt centra van groepen.

Er werden beschouwingen gehouden over het binnengekomen telegram, dat tot onderteekening droeg: Geelkerken, en verzocht het eerste telegram als niet gezonden te beschouwen en een nadere samenspreking met de Synode te mogen hebben.

Wij hoorden een Synodlid zeggen: Zou God hem zoo krachtig in het hart hebben gegrepen, dat hij ter elfder ure nog terugkeert?